

UDC: 070,49

LBC: 63.3(2)6-6; 63.3 (2)64; 63.3(5 e)64

MJ № 440

 10.33864/2617-751X.2026.v9.i1.260-270

## AZERBAIJAN-ISRAELI RELATIONS IN THE CONTEXT OF NATIONAL INTERESTS

Jeyhun Saidov\*

**Abstract.** Azerbaijan has always attached special importance to the development of mutual relations with world states in its foreign policy. As a result of the successful policy pursued in this direction, most states supported Azerbaijan's just struggle until the end during the 44-day Patriotic War. In this regard, it is necessary to emphasize the Azerbaijani-Israeli relations. The presented study analyzes the relations between Azerbaijan and Israel, and its political and military aspects are examined. While examining the modern level of development of bilateral political and military cooperation, the vested interests of both states in this cooperation are shown. It is especially emphasized that peace and tranquility reign between the Azerbaijani and Jewish peoples, and the absence of anti-Semitism in Azerbaijani society play a major role in the constantly growing development of relations between the Republic of Azerbaijan and the State of Israel. During the study, the subject of the study was analyzed using the methods of analysis, analysis and synthesis.

**Keywords:** Azerbaijan, Israel, strategic relationship, political interests, military-industrial complex, military-technical cooperation, South Caucasia

---

\* PhD student at Baku Slavic University; Baku, Azerbaijan

E-mail: [ceyhun.k-n@mail.ru](mailto:ceyhun.k-n@mail.ru)

<https://orcid.org/0009-0001-6788-693X>

**To cite this article:** Saidov, J. [2026]. AZERBAIJAN-ISRAELI RELATIONS IN THE CONTEXT OF NATIONAL INTERESTS. *"Metafizika" journal*, 9(1), pp.260-270.

<https://doi.org/10.33864/2617-751X.2026.v9.i1.260-270>

**Article history:**

**Received:** 23.12.2025 **Revised:** 12.01.2026 **Accepted:** 02.02.2026 **Published:** 15.03.2026



**Copyright:** © 2025 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

УДК: 070,49

ББК: 63.3(2)6-6; 63.3 (2)64; 63.3(5 е)64

МЖ № 440

 10.33864/2617-751X.2026.v9.i1.260-270

## АЗЕРБАЙДЖАНО-ИЗРАИЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ

Джейхун Саидов\*

**Абстракт.** Азербайджан всегда придавал особое значение развитию взаимоотношений с государствами мира в своей внешней политике. В результате успешной политики, проводимой в этом направлении, большинство государств поддерживали справедливую борьбу Азербайджана до конца в ходе 44-дневной Отечественной войны. В этой связи необходимо подчеркнуть азербайджано-израильские отношения. В представленном исследовании анализируются отношения между Азербайджаном и Израилем, рассматриваются их политические и военные аспекты. При изучении современного уровня развития двустороннего политико-военного сотрудничества показаны корыстные интересы обоих государств в этом сотрудничестве. Особо подчеркивается, что мир и спокойствие, царящие между азербайджанским и еврейским народами, а также отсутствие антисемитизма в азербайджанском обществе играют важную роль в постоянно растущем развитии отношений между Азербайджанской Республикой и Государством Израиль. В ходе исследования предмет исследования анализировался с использованием методов анализа, анализа и синтеза.

**Ключевые слова:** Азербайджан, Израиль, стратегическое партнерство, политические интересы, военно-промышленный комплекс, военно-техническое сотрудничество, Южный Кавказ

---

\* Аспирант Бакинского Славянского Университета; Баку, Азербайджан

E-mail: [ceyhun.k-n@mail.ru](mailto:ceyhun.k-n@mail.ru)

<https://orcid.org/0009-0001-6788-693X>

**Цитировать статью:** Саидов, Дж. [2026]. АЗЕРБАЙДЖАНО-ИЗРАИЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ. Журнал «Metafizika», 9(1), с.260-270.

<https://doi.org/10.33864/2617-751X.2026.v9.i1.260-270>

**История статьи:**

Поступила: 23.12.2025 Переработана: 12.01.2026 Принята: 02.02.2026 Опубликовано: 15.03.2026



**Copyright:** © 2025 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

UOT: 070,49

KBT: 63.3(2)6-6

MJ № 440

 10.33864/2617-751X.2026.v9.i1.260-270

## AZƏRBAYCAN- İSRAİL MÜNASİBƏTLƏRİ MİLLİ MARAQLAR KONTEKSTİNDƏ

**Ceyhun Səidov\***

**Abstrakt.** Azərbaycan özünün xarici siyasətində hər zaman dünya dövlətləri ilə qarşılıqlı münasibətlərin inkişaf etdirilməsinə xüsusi əhəmiyyət verir. Bu istiqamətdə aparılmış uğurlu siyasətin nəticəsidir ki, 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı əksər dövlətlər Azərbaycanın haqlı mübarizəsini sonadək dəstəklədilər. Bu baxımdan Azərbaycan-İsrail münasibətlərini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Təqdim olunan araşdırmada Azərbaycanla İsrail münasibətləri təhlil olunmuş, onun siyasi-hərbi tərəfləri araşdırılmışdır. İkitərəfli siyasi-hərbi əməkdaşlıq əlaqələrinin müasir inkişaf səviyyəsi araşdırılarkən hər iki dövlətin bu əməkdaşlıqda kəşşən maraqları göstərilmişdir. Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasındakı münasibətlərin daim yüksələn xətt üzrə inkişaf etməsində Azərbaycan və yəhudi xalqları arasında sülh, əmin-amanlığın hökm sürməsi, Azərbaycan cəmiyyətində antisemitizmin olmamasının böyük rol oynaması xüsusi vurğulanmışdır. Araşdırma zamanı analiz, təhlil və sintez metodlarından istifadə etməklə tədqiqat predmeti təhlil olunmuşdur.

**Açar sözlər:** Azərbaycan, İsrail, strateji tərəfdaşlıq, siyasi maraqlar, hərbi-sənaye kompleksi, hərbi-texniki əməkdaşlıq, Cənubi Qafqaz

---

\* Bakı Slavyan Universitetinin doktorantı; Bakı, Azərbaycan

E-mail: [ceyhun.k-n@mail.ru](mailto:ceyhun.k-n@mail.ru)

<https://orcid.org/0009-0001-6788-693X>

**Məqaləyə istinad:** Səidov, C. [2026]. AZƏRBAYCAN- İSRAİL MÜNASİBƏTLƏRİ MİLLİ MARAQLAR KONTEKSTİNDƏ. *“Metafizika” jurnalı*, 9(1), səh.260-270.

<https://doi.org/10.33864/2617-751X.2026.v9.i1.260-270>

**Məqalənin tarixçəsi:**

**Daxil olub:** 23.12.2025 **Yenidən baxılıb:** 12.01.2026 **Təsdiqlənib:** 02.02.2026 **Dərc olunub:** 15.03.2026



**Copyright:** © 2025 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

## **1.Giriş**

Xəzər regionunda əlverişli coğrafi məkanda yerləşən və təbii ehtiyatlarla zəngin olan Azərbaycanın son dövrlər apardığı uğurlu xarici siyasət onu Cənubi Qafqazda əsas strateji oyunçuya çevrilməsinə səbəb olmuşdur. Beynəlxalq sistemdə baş verən son dəyişikliklər, İkinci Qarabağ və Ukrayna - Rusiya müharibəsi, eləcə də Yaxın Şərqdəki son hadisələrin fonunda Azərbaycan Respublikasının rolu regional aktor kimi xeyli artmışdır. Bu amil rəsmi Bakı ilə əməkdaşlığa qonşu ölkələrlə yanaşı regiona aid olmayan, lakin regionda maraqları böyük olan digər dövlətlərin də istəyinin artmasına səbəb olmuşdur. Mövcud şərait Azərbaycanın öz nüfuzunu daha da artırmasına, digər dövlətlərlə ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələrin qurulmasında bacarıqla istifadə etməsinə möhkəm zəmin yaradır. Bu baxımdan Azərbaycan - İsrail münasibətlərini xüsusi vurğulamaq lazımdır.

## **2.Azərbaycan-İsrail münasibətlərini yaxınlaşdıran amillər**

İsrail Dövləti Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biri olmuşdur. 1991-ci il dekabr 25-də Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyan İsrail dövləti ilə 1992-ci il aprel 7-də ikitərəfli diplomatik münasibətlər qurulmuşdur. 1993-cü ildə İsrail Dövlətinin Bakıda 2023-cü ildə isə Azərbaycan Respublikasının Tel-Əvivdə səfirliyi fəaliyyətə başlamışdır. Uzun müddət rəsmi Bakı öz səfirliyini açmamasına baxmayaraq, dövlətlər arasında daim sıx təmaslar saxlanılmış və bu əlaqələr strateji əməkdaşlıq səviyyəsində yüksəlmişdir.

Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasındakı münasibətlərin daim yüksələn xətt üzrə inkişaf etməsində azərbaycanlılar və yəhudilər arasında tarix boyu sülh, əmin-amanlığın hökm sürməsi, Azərbaycan cəmiyyətində antisemitizmin olmaması böyük rol oynamışdır [1, s.3]. Hazırda Azərbaycanda əsas 3 yəhudi icması məskunlaşmışdır: Quba rayonu və Bakıda yaşayan dağ yəhudiləri, Bakıda yaşayan Aşkenazi yəhudiləri və Gürcüstanla həmsərhəd ərazilərdə yaşayan Gürcüstan (Ebrəel) yəhudiləri.

İki dövlət arasında strateji əməkdaşlığın formalaşmasına, diplomatik əlaqələrin dərinləşməsinə tarixi bağlar, sülh şəraitində birgə yaşayışla yanaşı dövlətlərin maraqları da böyük ölçüdə təsir etmişdir. Sovet İttifaqı süqut etdikdən sonra İsrail Dövləti yeni müttəfiqlər tapmalı, regionda öz təhlükəsizliyini yenidən şəkilləndirməli və postsovet məkanında yeni müttəfiqlər tapmaq zərurətində idi. Azərbaycan Respublikasının isə yarandığı vaxtdan əsas məqsədlərindən biri olan müstəqilliyini möhkəmləndirmək, ərazi bütövlüyünü bərpa etmək kimi siyasi prioritetləri bu iki dövləti bir-birinə daha da yaxınlaşdırırdı.

Azərbaycan Respublikası təhlükəsizlik siyasi və iqtisadi baxımdan beynəlxalq aləmdə, regionda özünü əminlikdə hiss etmək üçün təbii olaraq ona dost münasibət bəsləyən, nüfuzlu ölkələrlə münasibətlərini dərinləşdirməkdə

maraqlıdır. Belə olan halda yeni tərəfdaş ölkələr axtarışında olan rəsmi Bakı üçün bu boşluğun doldurulmasında İsrail Dövləti ideal və real namizəddir.

Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövlətinin əlaqələrinin dərinləşməsində ikinci vacib faktorlardan biri isə “İran amilidir”. İran İslam Respublikasının Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biri olmasına, başlanğıcda hər iki ölkədə yaşayan azərbaycanlıların təmaslarını dəstəkləməsinə baxmayaraq qısa müddət sonra rəsmi Tehran bu istiqamətdə öz siyasi kursunu dəyişmiş, 44 günlük müharibədən sonra isə münasibətlərdə ciddi gərginliklər yaşanmışdır. Bakının İranın dəstəklədiyi və arzu etdiyi propaqandanın təsirinə düşməməsi, yeritdiyi siyasi kursda dünyəvi dövlət modelini seçməsi ilə burada, fikirlərinin yayılmasında öz imkanlarının məhdudlaşdırıldığını görən Tehran daha ehtiyatlı siyasət yürütməyə və region ölkələri ilə bərabərhüquqlu münasibət adı altında zamanla fərqli siyasət ortaya qoymağa başlamış, hazırda da bunu davam etdirməkdədir. Tehran Azərbaycan Respublikasının 44 günlük müharibədəki qələbəsini İran Azərbaycanında qeyri-stabilliyin yaranmasına, milli oyanışın baş qaldırmasına ən ciddi və potensial səbəb olaraq görür. Azərbaycanın qərb dövlətləri, xüsusilə ABŞ, İsrail dövləti ilə əlaqələrinin genişlənməsi rəsmi Tehranın Bakıya təzyiqinin yüksəlməsinə səbəb olur və bəzi hallarda İran rəsmiləri bunu dilə gətirməkdən belə çəkinmirdi. 2001-ci ildə Xəzər dənizində neft-qaz infrastrukturunun mühafizəsi üzrə Azərbaycanın ABŞ ilə birlikdə keçirdiyi hərbi-dəniz təlimləri, 2021-ci ildə isə İranın Azərbaycanla sərhəddə təşkil etdiyi genişmiqyaslı hərbi təlimlər iki ölkə arasındakı ciddi fikir ayrılıqlarının görünən təzahürü kimi xarakterizə edilə bilər. Daha sonra ölkələrin xarici siyasət kursunda müəyyən yumşalmalar müşahidə edilsə də, Azərbaycan Respublikası təzyiqlər qarşısında öz xarici-siyasi kursundan geri addım atmamış, İsrail Dövləti ilə sıx əlaqələrdən imtina etməmişdir.

Azərbaycan Respublikasının İsrail Dövləti ilə münasibətlərində rəsmi Bakı üçün əhəmiyyətli olan digər bir məqam dünyadakı və xüsusilə ABŞ-dəki yəhudi lobbisinin gücündən Azərbaycana qarşı xaricdə aparılan fəaliyyətlərin zərərsizləşdirilməsində istifadə etmək, onun təsirindən ölkənin maraqlarına uyğun faydalanmaqdır.

Dünyadakı yəhudi lobbisinin Bakını dəstəkləməsində Azərbaycanda yaşayan və buranı öz vətəni hesab edən 30000-dək yəhudinin, həmçinin İsraildə yaşayan Azərbaycanı öz ikinci ana yurdu hesab təqribən 50000-dək yəhudi əsilli İsrail vətəndaşlarının rolu danılmazdır. İsrail vətəndaşları olan bu şəxslər Azərbaycanla əlaqələrini qırmır və Azərbaycanyönlü fəaliyyətlərini davam etdirirlər. Onlar tərəfindən 2020-ci ildə Petax-Tikva şəhərində 44 günlük müharibədə rəsmi Bakının mövqeyini dəstəkləyən nümayişin keçirilməsi də buna əyani sübutdur. Bundan əlavə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən çoxsaylı yəhudi icma və təşkilatlarının (Azərbaycan-İsrail cəmiyyəti,

Dağ yəhudilərinin xeyriyyə fondu və s.) iki ölkə arasında müsbət əlaqələrin saxlanılmasında mühüm rol oynadığı danılmazdır. Özünü azərbaycanlı hesab edən ölkə xaricində yaşayan yəhudi əsilli iş adamlarının Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatına faydası, onların müxtəlif iqtisadi layihələri maliyyələşdirməsində və xeyriyyəçilik fəaliyyətlərində iştirakları mənbələrdə mövcuddur [2].

İsrail şirkətlərinin istehsal etdiyi yüksək texnoloji avadanlıqlar və ən müasir silahların Azərbaycana idxal edilməsi və bununla da Azərbaycan - Ermənistan münasibətində əksər qərb dövlətlərinin silah satışında Bakıya tətbiq etdiyi məhdudiyyətləri əhəmiyyətli dərəcədə neytrallaşdırılmasına nail olmaq Azərbaycanın əhəmiyyətli uğurlarındandır. Bu məqamda Rusiyanın güzəştli şərtlərlə, bəzi hallarda isə maliyyə qarşılığı gözləmədən Ermənistanı silahlandığı nəzərə alındıqda Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasındakı əlaqələrin hərbi-texniki əməkdaşlıq vektorunun nə dərəcədə Bakı üçün önəmli olduğu bir daha ortaya çıxır.

Fələstin məsələsində beynəlxalq aktorların tutduğu mövqe, qonşu dövlətlərlə qeyri-dost mühit, İsrail Dövlətinin yerləşdiyi regionda özünü təhlükəsizlikdə hiss etməməsi rəsmi Tel-Əvivi xarici siyasət kursuna korrektlər etməyə, regionda və xüsusilə müsəlman dövlətləri arasında ən azından İsrailə loyallıq münasibət göstərən tərəflərlə əldə etməyə, islam aləmində ona qarşı təcriddən yayınmağa vadar edirdi. Keçmiş postsovet məkanındakı dövlətlərlə ciddi siyasi, iqtisadi əlaqələr qurmaq, bu məkanda siyasi təsir sahəsini artırmaq, Yaxın Şərqdəki bəzi dövlətlərlə imzalanmış İbrahim anlaşmalarını bu baxımdan atılmış vacib addımlardan hesab etmək olar. Bu yolla İsrail Dövləti ona yaxın regionda yerləşən və İslam dünyasına aid qeyri-stabil, dini radikalizmin geniş vüsət aldığı müsəlman dövlətlərinin ətrafında rəsmi Tel-Əvivə münasibətdə neytral və ya dost ölkələrdən ibarət qoruyucu (bufer) qurşaq yaratmaq istəyirdi. Bu cür strateji həmlə yəhudi dövlətinə potensial rəqiblərə dolaylı yolla təsir etmə imkanını qazandırmaqla yanaşı, dünyaya İsrail Dövləti ilə müsəlman ölkələri arasında normal əlaqələrin mümkünlüyünü nümayiş etdirmək baxımından Tel-Əviv üçün çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

### **3.İsrail Dövlətinin Azərbaycan maraqları**

XXI əsrin ilk onilliyində İsrail Dövlətinin xarici siyasətində postsovet məkanındakı dövlətlərə maraq, diqqət artırılmış, 2008-ci ildə İsrail Dövlətinin Xarici İşlər Nazirliyində Cənubi Qafqaz və Orta Asiya dövlətləri ilə əlaqələrə cavabdeh Avrasiya-2 adlı altqurum yaradılmışdır. Belə bir mühitdə isə İsrail Dövləti ilə strateji əlaqələr qurmağa çalışan rəsmi Bakı Tel-Əvivin xarici siyasətində prioritet olmağa başlayır. İranın Cənubi Qafqazda, Orta Asiyada artan təsirinin qarşısının alınmasında, onun Rusiya ilə beynəlxalq iqtisadi dəhlizə (Şimal-Cənub) cəlb edilməsinin ləngidilməsi və ya zəiflədilməsində

Azərbaycan Respublikası İsrail Dövləti üçün çox vacib ölkə idi. Bu əməkdaşlıq sözsüz ki, Tehranı qane etmir, sonuncu tərəfindən rəsmi Bakıya qarşı ritorikada daha sərt ifadələr işlədilir. İran rəsmiləri çıxışlarında Azərbaycan Respublikasının ərazilərinin İsrail kəşfiyyatı tərəfindən İrana qarşı istifadə olunmasını qeyd etmələri bunu bir daha sübut edir.

Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövlətinin münasibətlərində anti-iran vektoru əsas olmasa da mühüm istiqamət sayıla bilər. “Wikileaks”də dərc edilən ABŞ səfirliyinin məsləhtəçisinin diplomatik notalarının birində yazırdı: “İsrail Dövləti ilə Azərbaycan Respublikasının münasibətləri pragmatizm və qarşılıqlı olaraq ölkələrin prioritetlərinə hörmətlə yanaşılma üzərində qurulmuşdur. İsrail Dövlətinin əsas məqsədi Azərbaycanı İrana qarşı müttəfiq, kəşfiyyat platforması və silah ixracında bazar kimi istifadə etməkdir” [3].

Əhalisinin əksəriyyətini islam dininə inanan insanlar təşkil edən ölkələr ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi İsrail Dövlətinin islam dünyası ilə münasibətlərində yeni bir mərhələdir. Azərbaycan Respublikası ilə belə yaxın əlaqələrin qurulması İsrail Dövlətinin İranla qarşıdurmasında onun mövqelərinin güclənməsinə səbəb olduğu şübhəsizdir. İsrail Dövləti üçün Azərbaycan Respublikası vacib və etibarlı ticarət tərəfdaşdır. Rəsmi Bakı İsrailə idxal edilən neft məhsullarının 40 faizini təmin edir [4]. Bu səbəbdən İsrail Dövləti Azərbaycanda ölkə daxilində sabillikdə, dövlətin özünü, təbii ehtiyatlarını müdafiə etmə iqtidarında olmasında, istehsal qabiliyyətinin qorunub saxlanılmasında maraqlıdır.

#### **4. Azərbaycan – İsrail hərbi əməkdaşlığı**

Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasında ikitərəfli münasibətlərdə siyasi sahədə olduğu kimi hərbi-texniki sahədə də əməkdaşlıq mühüm yer tutur. Bütün digər dövlətlərdə olduğu kimi rəsmi Bakı və Tel-Əviv arasında da təhlükəsizlik və hərbi sahədə əməkdaşlıq müəyyən səbəblərdən əsasən gizli xarakter daşıyır və adətən geniş ictimaiyyət üçün məxfi saxlanılır. Cəmiyyətə yalnız bəzi konkret hallar üzrə, dövlətlərin razılığı əsasında informasiya verildiyindən bu istiqamət üzrə səhii analiz aparılması olduqca çətindir. Bu mövzuda təhlillər üçün yalnız açıq mənbələrdə qeyd edilən vacib məqamları öyrənməklə Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasındakı hərbi-texniki əməkdaşlıq haqqında müəyyən məlumat almaq olar. İki dövlət arasında ilk belə əməkdaşlıq 2004-cü ildə İsrail Dövlətinin lisenziyası əsasında Türkiyədə istehsal edilən silahların Azərbaycana gətirilməsi ilə başlamışdır. Daha sonra 2008-ci ildə İsrailin “Tadiran Communications” şirkəti Azərbaycana rabitə avadanlıqlar, İsrail Millitary Industry (İMİ) şirkəti isə müxtəlif raket və atəş sistemlərini ixrac etmiş həmçinin, Azərbaycan Respublikası silahlı qüvvələrində sovet (Rusiya) istehsalı mövcud “Трап” yaylım atəşli reaktiv sistemlərin (YARS) modernləşdirilməsini həyata keçirmişdir [5].

2008-ci ildən sonra İsrail Dövləti Azərbaycana təkcə müdafiə deyil hücum silahlarının da ixracını artırmağa başlamış, "Lynx" YARS-ni, "Aerostar", "Hermes-450" PUA-larını, "Sufa" zirehli transportyorlarını, 155 mm-lik "Atmos-2000" özüyəriyən artilleriya qurğularını, "Spike-MR" raketlərini Azərbaycan silahlı qüvvələrinə təhvil vermişdir. Bu dövrdə rəsmi Bakının aldığı silah-sursatların arasında gəmiəleyhinə "Gabriel-5" raketlərinin olması Azərbaycanın dənizdə də öz maraqlarını müdafiə üçün ciddi tədbirlər görməsinin və bunun da əsasən İran və Rusiyadan ola biləcək təhdidlərə qarşı yönəldiyini təxmin etmək çətin deyil.

İsrailin "Elbit Systems" hərbi sənaye şirkəti 2009-cu ildə Azərbaycanda öz rəsmi nümayəndəliyini açmış, 2010-cu ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrindəki T-55, T-72 tankları və БМП – 2 döyüş maşınlarını modernizə etməyə başlamış qısa bir müddətdə bu texnikaların tamamilə yeni atəşi idarəetmə, müşahidə sistemləri və zireh örtüyü ilə təchiz edilməsini təmin etmişdir. Görülmüş modernizasiya işləri sayəsində texnikaların döyüş qabiliyyəti əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir. Şirkət həmin il rəsmi mənbələrdə tankların modernizasiyası üçün bir Asiya ölkəsi ilə 56 milyon dollarlıq müqavilə imzaladığını elan etmiş, lakin əməkdaşlıq etdiyi dövlətin adını bildirməmişdir [6]. Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alıqda bu ölkənin Azərbaycan Respublikası olma ehtimalı çox yüksəkdir. Bundan əlavə əməkdaşlıq nəticəsində Azərbaycan "Elbit Systems" şirkətindən "Atmos-2000" özüyəriyən artilleriya qurğuları, "SkyStriker" kamikadze PUA-larını almış, bunları hərbi potensialının gücləndirilməsində istifadə etmişdir. 2018-ci ildə ADEX sərgisi zamanı şirkət 130 mm-lik M46 sovet topu bazasında hazırlanmış "Atmos M46" 6x6 özüyəriyən artilleriya qurğularını təqdim etmişdir ki, bu da onun sıx əlaqələrə malik olduğu Azərbaycanın SSRİ-dən qalma ehtiyatları hesabına özüyəriyən artilleriya qurğuları arsenalını təkmilləşdirməsinə imkanı verirdi [7].

İsrailin Aeronautics Defense Systems şirkəti (hal-hazırkı İAİ – İsrail Aerospace Industries) ilə birlikdə Azərbaycanın "Azad Systems Co" yerli şirkəti təsis edilmiş və onlar tərəfindən "Orbiter-2M" və "Aerostar" PUA-ları istehsal olunmağa başlamışdır. İlk olaraq 60 ədəd bu tip PUA istehsal ediləcəyi elan olunsa da daha sonra açıq mənbələrdə onların Azərbaycan Silahlı Qüvvələrindəki sayı barədə məlumatlar rastlanılmır. İlk dəfə bu model PUA 26 iyun 2006-cı ildə Bakıda keçirilən hərbi paradla geniş ictimaiyyətə nümayiş olunmuşdur. 2014-cü ildə isə şirkət lisenziya əsasında Azərbaycanda istehsal olunan "Orbiter-3" taktiki-kəşfiyyat, 2016-cı ildə isə kamikadze "Zərbə-1K" PUA-larını təqdim etmişdir. Qeyd edilən bütün PUA-lar 44 günlük müharibədə döyüş əməliyyatları zamanı fəal tətbiq olunmuşdur. Təkcə 2012-ci ildə İAİ (İsrail Aerokosmik Sənayesi) şirkətinin Azərbaycana 1.6 milyard dollarlıq əsasən pilotsuz uçuş aparatları və peyk sistemlərindən ibarət

məhsul ixrac etdiyi məlumdur.

Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasında hərbi əməkdaşlığın geniş sahəni əhatə etməsi heç kimə sirr deyil. Yuxarıda qeyd edilənlərə əlavə olaraq İsrail Military Industries şirkəti ilə əməkdaşlıq nəticəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələri “Kamaz-6350” yük maşını bazasında quraşdırılan “Lynx” YARS qurğuları əldə etmiş və onlar 150 km uçuş məsafəsinə malik “Extra” raketləri ilə təchiz olunmuşdur [8].

2016-cı ildə İsrail Dövlətinin baş naziri B.Netanyahunun Bakıya səfəri zamanı prezident İ.Əliyevlə müdafiə və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığa dair müqavilə imzalanmış, ictimaiyyətə açıqlanmasa da bu müqavilə əsasında iki ölkə arasında çoxtərəfli təhlükəsizlik məsələlərinin razılaşdırıldığı bilinir. Daha sonra Azərbaycan Respublikası prezidentinin ölkələrimiz arasında təqribən 5 milyard dollarlıq yeni silah anlaşması imzalandığını qeyd etməsi bunun əyani sübutudur.

2018-ci ildə Azərbaycan İsraildən bəzi mütəxəssislərin fikirlərinə görə Rusiyanın “İsgəndər” raketlərinin analoqu olan 4 ədəd “Lora” tipli əməliyyat-taktiki raket kompleksi almış, ilk sınaqlar 2020-ci ilin iyununda keçirildikdən sonra və bu raketlər 44 günlük müharibə zamanı fəal tətbiq etmişdir. Qeyd edilməlidir ki, bu raket sistemlərini İsrail Dövləti Azərbaycandan başqa heç bir xarici ölkəyə ixrac etməmişdir [9].

2013-2019-cu illər ərzində İsraildən Azərbaycana “OPV” tipli 6 patrul gəmisi, “Şaldağ” tipli 6 ədəd patrul qayıqı, 260 vahid tankıleyhinə “Spike LR”, 350 vahid “Spike NLOS” raketləri, və müxtəlif növ tankıleyhinə silahlar, PUA-lar ixrac edilmişdir [10]. Qeyd edilənlərdən əlavə Military balance 2021-ci il mənbələrinin məlumatına əsasən Azərbaycan İsrail istehsalı olan “Cardom”, “Spear MK2” minaatan komplekslərinə, “Barak-LRAD”, “Barak-MRAD” raketdən müdafiə sistemlərinə malikdir.

Stokholm sülh problemlərinin tədiqiq institutunun (SİRPİ) məlumatlarına görə 2011-2020-ci illərdə Azərbaycana xaricdən idxal edilən silahların həcmində İsrail şirkətlərinin payı 27%, 2016-2020-ci illər ərzində isə 69 % olmuşdur. SİRPİ-nin hesabatlarında açıq mənbələrdə İsrail istehsalı silah və texnikaların Bakı tərəfindən alınması barədə bir çox məlumatlar mövcud olsa da, bu silahların sayına dair mənbələrdə hər hansı səhihinformasiyanın olmaması qeyd edilmişdir.

## 5.Nəticə

Azərbaycan-İsrail siyasi-hərbi əməkdaşlığı ən yüksək səviyyədədir və 44 günlük müharibədən sonra bu istiqamətdə qarşılıqlı əlaqələr daha da dərinləşmişdir. Azərbaycan Respublikasının İsrail Dövlətində səfirliyinin fəaliyyətə başlaması ilə strateji səviyyədə olan bu əməkdaşlıq daha da inkişaf etmiş və yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Qeyd edilənləri 2022-2025-ci illər ərzində İsrail Dövlətinin hərbi hava limanlarından havalanıb Bakıya enən yük

təyyarələrinin artan statistikasından da görmək mümkündür. 2025-ci ildə bu strateji tərəfdaşlığa Aralıq dənizindəki İsrail Dövlətinə məxsus karbohidrogen yataqlarının işlənilməsində Azərbaycan şirkəti olan SOCAR-la bağlanmış müqavilə də əlavə olunduğunu nəzərə alınsa strateji əməkdaşlığın növbəti mərhələlərə keçəcəyi, Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, müdafiə qabiliyyətini yüksəldilməsində İsrail Dövlətinin rolunun güclənəcəyi şübhəsizdir.

Hal-hazırda Azərbaycan Respublikası ilə İsrail Dövləti arasındakı diplomatik əlaqələrin yüksək səviyyədə olması, xüsusən də dövlət başçıları səviyyəsində qarşılıqlı etimad və inama əsaslanan şəxsi münasibət iki ölkə arasında demək olar ki bütün sahələrdə əməkdaşlığın inkişafına zəmin yaratmış, münasibətlərin strateji səviyyəyə yeksəlməsində mühüm rol oynamışdır.

## 6.ƏDƏBİYYAT

1. Geifman, A. & Course, D. (2013). *Israel and Azerbaijan: Geopolitical reasons for stronger ties*. Begin–Sadat Center for Strategic Studies (BESA Center Perspectives Paper No. 208), 15 July, p.124.
2. Mikayiloghlu, R. (2019). *Yevda Abramov: Jewish lobby is always with Azerbaijan - Interview*. APA News. Retrieved from <https://apa.az/en/xeber/domestic-news/yevda-abramov-jewish-lobby-is-always-with-azerbaijan-interview-288413>
3. Keinon, H. (2020). *How can Israel navigate the divide between Azerbaijan and Armenia?* The Jerusalem Post. Retrieved from <https://www.jpost.com/international/how-can-israel-navigate-the-divide-between-azerbaijan-and-armenia-636953/>
4. Lazaroff, T. (2020). *Azerbaijani ambassador: Border hostilities may harm Israeli oil supplies*. The Jerusalem Post. Retrieved from <https://www.jpost.com/israel-news/azerbaijani-ambassador-border-hostilities-may-harm-israeli-oil-supplies-635851/>
5. Сажин, В. (2021). *Кавказский излом: израильский фактор*. Международная жизнь. Retrieved from <https://interaffairs.ru/news/show/30249/>
6. Lenta.ru. (2010). *Израиль модернизирует азербайджанские танки Т-72*. Lenta.ru. Retrieved from <https://lenta.ru/news/2010/10/18/t72/>
7. ADEX. (2018). *ADEX 2018: Elbit Systems unveils ATMOS M-46 130mm truck-mounted howitzer variant*. ADEX. Retrieved from <https://adex.az/en/news/adex-2018-elbit-systems-unveils-atmos-m-46-130mm-truck-mounted-howitzer-variant-7579>
8. Мардасов, А. (2016). *Армия Азербайджана целит в Ереван*. Свободная пресса. Retrieved from <https://svpressa.ru/war21/article/149342/>
9. Андреев, С. (2020). *Прямое попадание. Израиль вооружил Азербайджан аналогами российских комплексов «Искандер»*. Life.ru. Retrieved from <https://life.ru/p/1348451/>

10. Delanoë, I. (2021). *Israel–Azerbaijan: An alliance in search of renewal*. Fondation Méditerranéenne d’Études Stratégiques (FMES). Retrieved from <https://fmes-france.org/israel-azerbaijan-an-alliance-in-search-of-renewal/>

### REFERENCES

1. Geifman, A., & Course, D. (2013). *Israel and Azerbaijan: Geopolitical reasons for stronger ties*. Begin–Sadat Center for Strategic Studies (BESA Center Perspectives Paper No. 208), July 15, p.124. (in English)
2. Mikayiloghlu, R. (2019). *Yevda Abramov: Jewish lobby is always with Azerbaijan – Interview*. APA News. Retrieved from <https://apa.az/en/xeber/domestic-news/yevda-abramov-jewish-lobby-is-always-with-azerbaijan-interview-288413> (in English)
3. Keinon, H. (2020). *How can Israel navigate the divide between Azerbaijan and Armenia?* The Jerusalem Post. Retrieved from <https://www.jpost.com/international/how-can-israel-navigate-the-divide-between-azerbaijan-and-armenia-636953/> (in English)
4. Lazaroff, T. (2020). *Azerbaijani ambassador: Border hostilities may harm Israeli oil supplies*. The Jerusalem Post. Retrieved from <https://www.jpost.com/israel-news/azerbaijani-ambassador-border-hostilities-may-harm-israeli-oil-supplies-635851/> (in English)
5. Sazhin, V. (2021). *Kavkazskiy izlom: Izrailskiy faktor*. Mezhdunarodnaya zhizn. Retrieved from <https://interaffairs.ru/news/show/30249/> (in Russian)
6. Lenta.ru. (2010). *Izrail moderniziruet azerbaidzhanskii tanki T-72*. Lenta.ru. Retrieved from <https://lenta.ru/news/2010/10/18/t72/> (in Russian)
7. ADEX. (2018). *ADEX 2018: Elbit Systems unveils ATMOS M-46 130mm truck-mounted howitzer variant*. ADEX. Retrieved from <https://adex.az/en/news/adex-2018-elbit-systems-unveils-atmos-m-46-130mm-truck-mounted-howitzer-variant-7579> (in English)
8. Mardasov, A. (2016). *Armiya Azerbaidzhana celit v Yerevan*. Svobodnaya pressa. Retrieved from <https://svpressa.ru/war21/article/149342/> (in Russian)
9. Andreev, S. (2020). *Pryamoe popadanie. Izrail vooruzhil Azerbaidzhan analogami rossiyskikh kompleksov “Iskander”*. Life.ru. Retrieved from <https://life.ru/p/1348451/> (in Russian)
10. Delanoë, I. (2021). *Israel–Azerbaijan: An alliance in search of renewal*. Fondation Méditerranéenne d’Études Stratégiques (FMES). Retrieved from <https://fmes-france.org/israel-azerbaijan-an-alliance-in-search-of-renewal/> (in English)